

नेपाल सरकार
शिक्षक सेवा आयोग
शिक्षक पदको खुला प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम
२०७२

तह : माध्यमिक

विषय : नेपाली

खण्ड क : माध्यमिक तहको पाठ्यक्रम, शिक्षण विधि एवम् प्रविधि

- ४० अङ्क

१ नेपाली विषयको माध्यमिक तहको पाठ्यक्रम र पाठ्य पुस्तकको अध्ययन

- १.१ भाषा पाठ्यक्रम निर्माणका सिद्धान्त, तत्त्व र निर्माण प्रक्रिया
- १.२ नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको संरचनागत अध्ययन
- १.३ नेपाली भाषा पाठ्यक्रमका विशेषता
- १.४ वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको मूल्याङ्कन : मूल्याङ्कनका आधार, सबल र दुर्बल पक्ष
- १.५ पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको प्रभावकारिता, समसामयिक मुद्दा र तिनको समाधान
- १.६ पाठ्य पुस्तकको अध्ययन
 - १.६.१ पाठ्य पुस्तकको परिचय तथा पाठ्यक्रम र पाठ्य पुस्तकविच अन्तरसम्बन्ध
 - १.६.२ भाषा पाठ्य पुस्तक र अन्य विषयका पाठ्य पुस्तकविच भिन्नता
 - १.६.३ असल पाठ्य पुस्तकका विशेषताहरूका आधारमा वर्तमान भाषा पाठ्य पुस्तकको मूल्याङ्कन
 - १.६.४ पाठ्यक्रमका उद्देश्य प्राप्तमा भाषा पाठ्य पुस्तकको भूमिका र पाठ्य पुस्तक प्रयोगको वर्तमान अवस्था

२ नेपाली भाषा शिक्षणमा शिक्षक निर्देशिका, सन्दर्भ सामग्री, अन्य स्रोत सामग्री र शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग

- २.१ शिक्षक निर्देशिकाको परिचय र आवश्यकता
- २.२ शिक्षक निर्देशिकाका अङ्गहरू तथा पाठ्यक्रम, पाठ्य पुस्तक र शिक्षक निर्देशिकाविचको अन्तरसम्बन्ध
- २.३ शिक्षक निर्देशिकाको प्रयोगको वर्तमान अवस्था
- २.४ विद्यालयमा सन्दर्भ सामग्री र शिक्षण स्रोत सामग्रीको उपलब्धता र तिनको प्रयोगको अवस्था
- २.५ नेपाली भाषा शिक्षणमा शब्दकोशको प्रयोग
- २.६ शैक्षिक सामग्रीको परिचय, महत्त्व/आवश्यकता एवम् प्रकार
- २.५ विषयगत शैक्षिक सामग्री सङ्कलन, छनोट, निर्माणका लागि योजना र त्यसको कार्यान्वयन
- २.६ शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग र भण्डारण
- २.७ शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा सूचना र सञ्चार प्रविधिको प्रयोग

३ नेपाली भाषा शिक्षणमा सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

- ३.१ शैक्षणिक योजनाको अवधारणा र महत्त्व
- ३.२ दैनिक, एकाइ, वार्षिक शैक्षणिक योजनाको निर्माण र प्रयोग
- ३.३ कक्षाकोठा व्यवस्थापनका आधुनिक सिद्धान्त
- ३.४ उपचारात्मक शिक्षण पद्धतिको प्रयोग
- ३.५ नेपाली भाषा शिक्षणमा विविधताको व्यवस्थापन
- ३.६ शिक्षण सिकाइका आधारभूत सिद्धान्त र सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया
- ३.७ शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया र शिक्षण विधि/प्रविधिका विचको सम्बन्ध
- ३.८ विषयगत शिक्षण विधि र आधुनिक शैक्षणिक प्रविधिको प्रयोग

- ३.९ भाषा शिक्षणमा ज्ञानको निर्माण र पुनर्निर्माण
- ३.१० भाषा शिक्षणमा त्रुटि विश्लेषण र यसको प्रयोग
- ३.११ नेपाली भाषा शिक्षणमा समस्या र घटना अध्ययन
- ३.१२ नेपाली भाषा शिक्षणमा कार्यमूलक अनुसन्धान र प्रयोग

४ भाषिक मूल्याङ्कन

- ४.१ भाषिक मूल्याङ्कनको परिचय र महत्त्व
- ४.२ भाषिक मूल्याङ्कनका सिद्धान्त
- ४.३ भाषिक मूल्याङ्कनका प्रकार र साधन
- ४.४ निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, यसका साधनहरूको प्रयोग र उपचारात्मक शिक्षण
- ४.५ भाषिक मूल्याङ्कनमा अक्षराङ्कन प्रणाली (लेटर ग्रेडिङ) को प्रयोग
- ४.६ भाषिक मूल्याङ्कनमा प्रयोगात्मक कार्य
- ४.७ भाषिक कार्य सम्पादनमा आधारित मूल्याङ्कन र रूब्रिक्सको प्रयोग
- ४.८. विशिष्टीकरण तालिकाको परिचय, आवश्यकता, निर्माण र प्रयोग
- ४.९ प्रश्नपत्र निर्माण र उत्तर लेखनको अभ्यास
- ४.१० प्रश्नपत्र र उत्तरकुञ्जिका निर्माण र प्रयोग

५ भाषिक सिप शिक्षण

- ५.१ भाषिक सिप शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र तिनका बिचको सम्बन्ध
- ५.२ सुनाइ शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र सुनाइ शिक्षणका क्रियाकलाप
- ५.४ बोलाइ शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र बोलाइ शिक्षणका क्रियाकलाप
- ५.५ उच्चारण शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र उच्चारण शिक्षणका क्रियाकलाप
- ५.६ पढाइ शिक्षणको परिचय र प्रकार (सस्वर र मौन पढाइ)
- ५.७ सस्वर र मौन पढाइको आवश्यकता र शिक्षण क्रियाकलाप
- ५.८ लेखाइ शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र लेखाइ शिक्षणका क्रियाकलाप

६ भाषिक विधा शिक्षण

- ६.१ भाषिक विधा शिक्षण
 - ६.१.१ भाषिक विधा शिक्षणको परिचय र आवश्यकता
 - ६.१.२ भाषिक सिप विकासमा विधा शिक्षण
- ६.२ कविता शिक्षण
 - ६.२.१ कविता शिक्षणको परिचय, प्रयोजन/आवश्यकता र उद्देश्य
 - ६.२.२ कविता शिक्षणमा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री र क्रियाकलाप
 - ६.२.३ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा कविता शिक्षणको मूल्याङ्कन
- ६.३ कथा शिक्षण
 - ६.३.१ कथा शिक्षणको परिचय, प्रयोजन/आवश्यकता, उद्देश्य
 - ६.३.२ कथा पाठ शिक्षण गर्दा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री र क्रियाकलाप
 - ६.३.३ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा कथा शिक्षणको मूल्याङ्कन
- ६.४ जीवनी शिक्षण
 - ६.४.१ जीवनी शिक्षणको परिचय, प्रयोजन/आवश्यकता र उद्देश्य

- ६.४.२ जीवनी शिक्षणका लागि प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री र क्रियाकलाप
- ६.४.३ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा जीवनी शिक्षणको मूल्याङ्कन
- ६.५ निबन्ध शिक्षण
 - ६.५.१ निबन्ध शिक्षणको परिचय, प्रयोजन/आवश्यकता र उद्देश्य
 - ६.५.२ निबन्ध पाठ शिक्षण गर्दा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री र क्रियाकलाप
 - ६.५.३ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा निबन्ध शिक्षणको मूल्याङ्कन
- ६.६ रूपक शिक्षण
 - ६.६.१ रूपक शिक्षणको परिचय, प्रयोजन/आवश्यकता र उद्देश्य
 - ६.६.२ रूपक शिक्षण गर्दा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री र क्रियाकलाप (संवाद/एकाङ्की, वादविवाद, मनोवाद र वक्तृता) र मूल्याङ्कन
- ६.७ चिठी शिक्षण
 - ६.७.१ चिठी शिक्षणको परिचय, प्रयोजन/आवश्यकता र उद्देश्य
 - ६.७.२ चिठी शिक्षण गर्दा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री र क्रियाकलाप
 - ६.२.३ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा चिठी शिक्षणको मूल्याङ्कन

खण्ड ख : सम्बन्धित विषयको विषयवस्तुसम्बन्धी ज्ञान

- ४० अङ्क

७. भाषा र नेपाली भाषाको अध्ययन

- ७.१ भाषाको परिचय र भाषाका विशेषता
- ७.२ भाषिक परिवारको सङ्क्षिप्त चिनारी
- ७.३ नेपाली भाषाको उत्पत्तिसम्बन्धी मतमतान्तरहरू
- ७.४ नेपाली भाषाको विकासक्रम
- ७.५ नेपाली भाषाका भाषिकाहरूको चिनारी
- ७.६ नेपालमा बोलिने प्रमुख भाषाहरू
- ७.७ नेपालका संविधानहरूमा नेपाली भाषा
- ७.८ नेपाली भाषाको स्तरीकरणका लागि भएका प्रयासहरू

८. नेपाली भाषा शिक्षणका समसामयिक मुद्दाहरू

- ८.१ नेपाली भाषा शिक्षणको आवश्यकता
- ८.२ पहिलो भाषा र दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण
- ८.३ द्विभाषिक तथा बहुभाषिक कक्षामा नेपाली भाषा शिक्षण
- ८.४ सामाजिक - भाषिक विविधता र नेपाली भाषा शिक्षण
- ८.५ भाषा शिक्षणमा भाषिक न्यायको सिद्धान्त
- ८.६ नेपाली भाषिक मुद्दा, भाषिक विश्वव्यापीकरण र नेपाली भाषा
- ८.७ प्रारम्भिक कक्षा पढाइ कार्यक्रम (NEGRP) : परिचय, आवश्यकता र सैद्धान्तिक अवधारणा
- ८.९ दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षणको वर्तमान अवस्था, समस्या र समाधानका उपाय

९. साहित्य विधा सिद्धान्त, साहित्य शास्त्र र समालोचना

- ९.१ साहित्य विधा सिद्धान्त
 - ९.१.१ कविताको परिचय, तत्त्वहरू र समसामयिक प्रवृत्तिहरू
 - ९.१.२ कथाको परिचय, तत्त्वहरू र समसामयिक प्रवृत्तिहरू

- ९.१.३ उपन्यासको परिचय, तत्त्वहरू र समसामयिक प्रवृत्तिहरू
- ९.१.४ नाटकको परिचय, तत्त्वहरू र समसामयिक प्रवृत्तिहरू
- ९.१.५ निबन्धको परिचय, तत्त्वहरू र समसामयिक प्रवृत्तिहरू
- ९.२ साहित्यशास्त्र
 - ९.२.१ शब्दशक्ति : अभिधा, लक्षणा, व्यञ्जना र यिनको उपयोगिता
 - ९.२.२ छन्द : परिचय, प्रकार र प्रयोग
 - ९.२.३ रस : परिचय, प्रकार र प्रयोग
 - ९.२.४ अलङ्कार : परिचय, प्रकार र प्रयोग
- ९.३ पाश्चात्य र नेपाली समालोचना
 - ९.३.१ पाश्चात्य समालोचनाका प्रमुख वादहरू (शास्त्रीयतावाद, स्वच्छन्दतावाद, यथार्थवाद, अस्तित्ववाद र उत्तर आधुनिकतावाद) : परिचय, विकास र प्रमुख मान्यता
 - ९.३.२ पाश्चात्य समालोचनाका प्रमुख प्रणालीहरू (नीतिपरक, समाजपरक, रूपपरक, मनोवैज्ञानिक र शैलीवैज्ञानिक समालोचना) : परिचय, विकास र प्रमुख मान्यता
 - ९.३.३ समालोचनाको सैद्धान्तिक परिचय
 - ९.३.४ प्रमुख नेपाली समालोचक (सूर्यविक्रम ज्ञवाली, रामकृष्ण शर्मा, कृष्णचन्द्र सिंह प्रधान र बासुदेव त्रिपाठी) र तिनका प्रवृत्ति

१० नेपाली व्याकरण र यसको शिक्षण

- १०.१ भाषा तत्त्व / व्याकरणको परिचय
- १०.२ व्याकरण शिक्षणको परिचय र आवश्यकता
- १०.३ व्याकरण शिक्षणका विधिहरू : कार्यमूलक व्याकरण र नवीनतम अवधारणा
- १०.४ माध्यमिक तहमा व्याकरण शिक्षणका कार्यकलापहरू
- १०.५ माध्यमिक तहमा रहेका व्याकरण/भाषा तत्त्वका विषय क्षेत्रहरू
- १०.६ व्याकरण शिक्षणका पाठ्यवस्तुको ज्ञान र शिक्षण प्रक्रिया
 - १०.६.१ शब्दवर्ग : नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापद, नामयोगी, क्रियायोगी, संयोजक, विश्मयादिबोधक र निपात र तिनको शिक्षण
 - १०.६.२ पदसङ्गति : लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर र यसको शिक्षण
 - १०.६.३ काल, पक्ष, भाव (अर्थ), र तिनको शिक्षण
 - १०.६.४ वाच्य र यसको शिक्षण
 - १०.६.५ वाक्य र यसको शिक्षण : परिचय, संरचना, प्रकार, वाक्यान्तरण, वाक्य संश्लेषण र विश्लेषण
 - १०.६.६ कारक र विभक्ति तथा यसको शिक्षण
 - १०.६.७ शब्द भण्डारको परिचय, प्रकार र यसको शिक्षण
 - १०.६.८ उखान टुक्काको शिक्षण
 - १०.६.९ शब्दनिर्माण प्रक्रिया : मूल शब्द, व्युत्पादन शब्द, समस्त शब्द र द्वित्व शिक्षण
 - १०.६.१० धातु र यसको शिक्षण
 - १०.६.११ लेख्य चिह्नको शिक्षण
 - १०.६.१२ वर्ण विन्यास शिक्षण

११ व्यावहारिक रचना/सिर्जनात्मक रचना

- ११.१ पत्र रचना (निवेदन/चिठी)
- ११.२ निमन्त्रणा पत्र र शुभकामना पत्र लेखन
- ११.३ संवाद, वादविवाद, मनोवाद र वक्तृता लेखन
- ११.४ दैनिकी लेखन
- ११.५ सारांश लेखन
- ११.६ अनुच्छेद रचना
- १२.७ प्रतिवेदन लेखन
- १२.८ कथा लेखन
- १२.९ निबन्ध लेखन

-०-

शिक्षक सेवा आयोग